

Подальші дослідження будуть спрямовані на дослідження зростання ролі професіоналізму особистості як найважливішого критерію професіоналізації управлінської праці.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Друкер П. Задачи менеджмента в XXI веке / П. Друкер [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.klex.ru/8eq>.
2. Сендж П. Пятая дисциплина. Искусство и практика самообучающихся организаций / П. Сендж [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ir.ntu.org.ua/bitstream/handle/123456789/70875/4f6610e8c046f15bfb5c35d5d8272535.pdf?sequence=1>.
3. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал – ключ к успеху в новом тысячелетии / Э. Брукинг. – СПб. : Питер, 2002. – 288 с.
4. Нонака И., Такеучи Х. Компания – создатель знания. Зарождение и развитие инноваций в японских фирмах / И. Нонака, Х. Такеучи – М. : ЗАО «Олимп-Бизнес», 2003. – 384 с.
5. Цвык В.А. Профессионализация как социальный процесс / В.А. Цвык [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ecsosman.hse.ru/data/229/037/1232/Tsvyk.doc>.
6. Бідність в Україні: методика та практика аналізу / [Авт. кол.] ; Національна академія наук України, Інститут демографії та соціальних досліджень. – К. : ПРООН, 2008. – 153 с.
7. Звіт з людського розвитку в Україні. Людський розвиток і європейський вибір України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.un.org.ua/files/national_hdr_ukr.pdf.
8. Економічна активність населення // Державна служба зайнятості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350796>.
9. Статистичний департамент європейської економічної комісії ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unece.org/stats>.
10. Турчинов А.И. Профессионализация и кадровая политика: проблемы развития теории и практики / А.И. Турчинов. – М. : Моск. психолого-социальный ин-т, Флинта, 1998. – 271 с.
11. Лапшина В.Л. Профессионализация: сущность та структура поняття / В.Л. Лапшина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukr-socium.org.ua/Arhiv/Stati/2-3.2005/54-58.pdf>.

УДК 428.803

Шепелєв В.С.

здобувач кафедри глобальної економіки
Національного університету біоресурсів і природокористування України

ОЦІНКА ПОПИТУ НА СВИНИНУ В УКРАЇНІ ТА ФОРМУВАННЯ ЇЇ ПРОПОЗИЦІЇ

У роботі обґрунтовано, що ринок свинини є одним з найбільших ринків продовольчих товарів. Основою його функціонування стали стійкі традиції, а його розвиток суттєво впливає на інші ринки продуктів харчування. Доведено, що функціонування ринку свинини напряму залежить від законів товарного виробництва, складовими якого є попит та пропозиція, вартість і конкуренція.

Ключові слова: регулювання, ринок свинини, Європейський Союз, стратегія, конкурентоспроможність.

Шепелєв В.С. ОЦЕНКА СПРОСА НА СВИНИНУ В УКРАИНЕ И ФОРМИРОВАНИЕ ЕЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

В работе обосновано, что рынок свинины является одним из крупнейших рынков продовольственных товаров. Основой его функционирования стали устойчивые традиции, а его развитие существенно влияет на другие рынки продуктов питания. Доказано, что функционирование рынка свинины имеет прямую зависимость от законов товарного производства, составляющими которого являются спрос и предложение, цена и конкуренция.

Ключевые слова: регулирование, рынок свинины, Европейский Союз, стратегия, конкурентоспособность.

Shepelev V.S. ASSESSMENT OF DEMAND FOR PORK IN UKRAINE AND THE FORMATION OF ITS PROPOSAL

The work proves that the pork market is one of the largest food markets. The basis of its operation became stable traditions, and its development significantly affects other markets of food products. It is proved that the operation of the pork market has a direct dependence on the laws of commodity production, the components of which are supply and demand, price and competition.

Keywords: regulation pork market, European Union, strategy, deal, competitiveness.

Постановка проблеми. Для економіки України у період поглиблення світової продовольчої кризи та складних внутрішніх трансформаційних процесів стратегічно важливим є розвиток вітчизняної сировинної бази галузі свинарства та оптимізація регуляторних дій на ринку свинини для забезпечення агропродовольчої безпеки та підвищення виробництва валового внутрішнього продукту. Вкрай важливою проблемою є чіткий вибір регулятивних заходів держави в аграрній сфері, спрямованих на створення сприятливих умов для національних виробників сільськогосподарської продукції на внутрішньому ринку та їх експортного орієнтування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Функціонування ринку свинини напряму залежить від законів товарного виробництва, складовими якого є попит та пропозиція, вартість і конкуренція.

Науковою школою таких вчених, як С.М. Кваша, Н.М. Вдовенко, Ю.Я. Лузаном [1; 2; 5; 6] розроблено фундаментальні теоретико-методологічні засади регулювання на ринку агропродовольчої продукції. Вчені встановили, що найважливішим фактором, який впливає на еластичність пропозиції та кардинально відрізняє сільськогосподарську галузь виробництва від інших, є витрати часу для реагування на зміни попиту товару, оскільки технологічний цикл має встановлені довготривалі терміни, пов'язані з біологічними особливостями виробництва [2; 6]. При тому О.М. Шпичак вказує на виявлення сезонності у попиті на свинину [4; 7]. Важливою є думка І.В. Свиноуса, який провів ґрунтовні дослідження у сфері ринкового ціноутворення на продукцію свинарства [3; 7]. Безумовно, у період глобальних трансформаційних процесів економічні проблеми агропро-

мислової діяльності вимагають формування цінової політики, здатної досягти еквівалентного обміну на стадіях матеріально-технічного забезпечення, виробництва, переробки, реалізації продукції, формування доходів і надання послуг, що необхідно для розширеного відтворення у сільському господарстві [8].

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати дослідження, яке полягає в тому, що вітчизняний ринок свинини досить специфічний, йому притаманні свої особливості, обумовлені значною кількістю конкурентів і тим, що це товар широкого споживання. Водночас для його виробництва і реалізації потрібен особливий підхід.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринок свинини є одним з найбільших ринків продовольчих товарів, основою його функціонування стали традиції, а його розвиток суттєво впливає на інші ринки продуктів харчування. Показники розвитку ринку свинини привертають увагу як держави, так і громадськості. Проведені дослідження аналізу споживання м'ясопродуктів в Україні з 1990 до 2015 р. демонструють зменшення споживання м'яса та м'ясопродуктів на душу населення. Наслідком низки соціально-економічних причин є те, що рівень споживання м'яса в Україні не відповідає нормам, які затверджені МОЗ України. Згідно з нормами харчування 40% від загального споживання м'яса повинно припадати на яловичину та телятину; 34,5–35% – на свинину, решта раціону – на м'ясо птиці. Зниження платоспроможності населення зумовлює купівлю дешевих видів м'ясних продуктів, що призводить до зниження цінності раціону. Найбільш раціональним елементом м'ясного раціону є свинина. Частка спожитої яловичини майже вдвічі менша за встановлену та фактично покривається вживанням птиці. Споживання м'яса населенням прямо залежить від стану тваринництва, яке нині переживає тенденцію до поступового скорочення частки сільськогосподарських підприємств. Це не дає державі фактичної можливості регулювати кількість поголів'я тварин та впливати на політику приватних господарств України. Вітчизняний ринок свинини наповнюється шляхом надходження сировини з господарств різних організаційно-правових форм господарювання. Результати аналізу групування сировинних баз ринку свинини залежно від чисельності поголів'я свиней показано на рисунку 1.

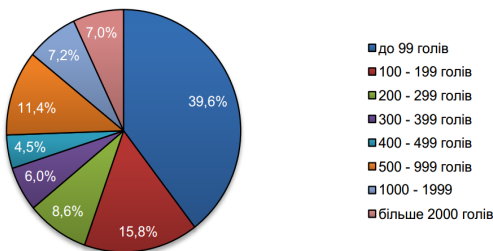

Рис. 1. Групування сировинних баз ринку свинини залежно від чисельності поголів'я свиней

Виходячи з фізіологічних норм споживання, фонд споживання свинини в Україні повинен становити 1,3 млн тонн або 30 кг на особу в рік. Ми повністю згодні з висновками аналітиків Асоціації свинарів України, які пропонують поетапне збільшення поголів'я свиней для забезпечення населення України якісною свининою вітчизняного виробництва (рис. 2).

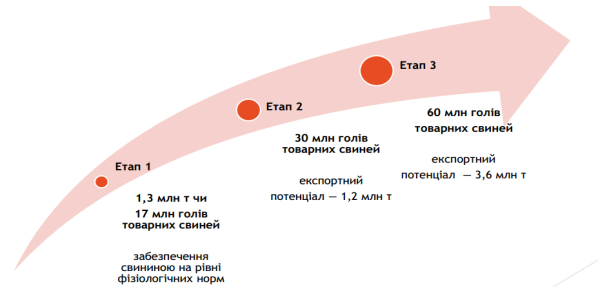

Рис. 2. Потенціал збільшення виробництва свинини в Україні

Необхідно звернути увагу на те, що Україна у 2014 р. значно скоротила імпорт більшості видів м'яса порівняно з 2013 р., наростивши експорт свинини і м'яса птиці. Згідно з даними митної статистики, оприлюдненими на офіційному сайті Державної фіскальної служби, минулого року імпорт складав 1,9 тис. тонн свіжої, охолодженої та замороженої яловичини. Це удвічі менше, ніж у 2013 р. При цьому експорт цієї продукції з України у 2014 р. скоротився на 9,2% – до 21,5 тис. тонн. Імпорт свинини до країни минулого року знизився у 4,9 рази – до 30,8 тис. тонн. Водночас поставки м'яса свиней з України за кордон зросли удвічі – до 9,3 тис. тонн. Експорт м'яса і м'ясопродуктів з України у 2015 р. може зрости на 19,3% порівняно з 2014 р. – до 260 тис. тонн (без урахування тимчасово окупованій території Криму і м. Севастополь). Згідно з балансами міжвідомчої робочої групи при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі, імпорт м'яса і м'ясопродуктів скоротиться на 16% – до 169 тис. тонн. При цьому ввезення свинини зменшиться на 17,4% – до 95 тис. тонн. У 2014 р. Україна поставила на зовнішні ринки 218 тис. м'яса, з них 175 тис. тонн м'яса птиці, 28 тис. тонн яловичини і 11 тис. тонн свинини. У 2015 р., згідно з проведеними розрахунками, зростання експорту свинини очікується на рівні 15 тис. тонн. Динаміка експортно-імпортних операцій (рис. 3).

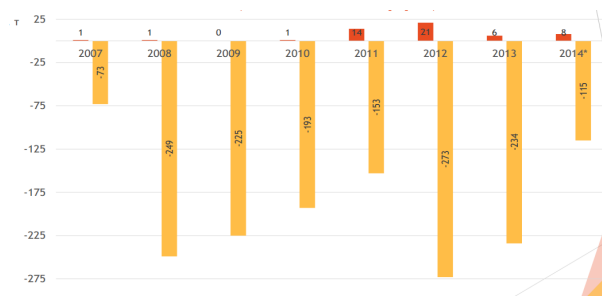
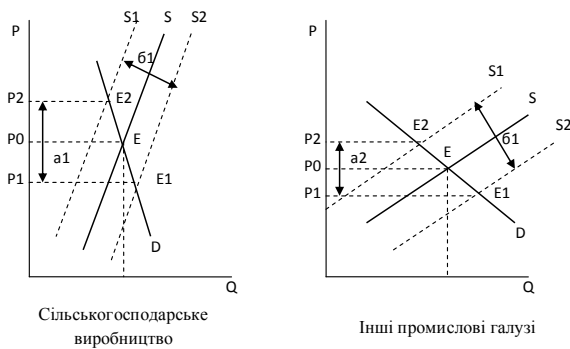

Рис. 3. Динаміка експорту та імпорту свинини України за 2007–2014 рр.

Встановлено, що теоретико-методологічними засадами механізму регулювання функціонування ринку свинини в Україні є: а) принципи: пріоритетності, послідовності, прозорості, системності та комплексності; б) форми: державного прогнозування, планування і програмування та система державних замовлень; в) методи: адміністративні, економічні та правові. Економічні явища та процеси, що проявляються в попиті та пропозиції у сільському господарстві, відрізняються від промислових галузей (рис. 4).

Рис. 4. Специфіка формування кривих попиту та пропозиції у сільському господарстві та інших промислових галузях виробництва

Специфіку формування кривих попиту та пропозиції у сільському господарстві та інших промислових галузях виробництва можна пояснити й тим, що діапазон коливання цін на ринку сільськогосподарської продукції (зокрема і ринку свинини) та на промислових ринках при однаковій зміні пропорцій товарів $S1S2$ від S призводять до різних економічних наслідків, головним з яких є зниження реальної ціни продукції, яке спонукає до диспаритету доходів у галузі [9]. Споживання свинини населенням відображає процес попиту, що залежить від забезпечення фізіологічних потреб людини та платоспроможності [10]. Збільшення рівня споживання свинини залежить насамперед від рівня доходів громадян, що відображає явище еластичності.

Аналіз попиту і пропозиції визначає шлях ринкового механізму до розв'язання тріади економічних запитань: що, як і для кого виробляти, яке розкриває встановлення ціни на товар. Динаміка попиту, як правило, визначається дією багатьох чинників: ціна товару (P), уподобання споживачів (Z), доходи споживачів (V), розподіл національного доходу серед домогосподарств (H), ціна на товари-замінники та взаємодоповнюючі товари (P_s, P_c), загальна кількість покупок конкретного товару (E), об'єктивні (зовнішні) умови споживання (N), очікування споживачів (наприклад інфляційні очікування – 1). На попит свинини прямо чи опосередковано впливає стиль життя людини, рекламна агітація, релігійні переконання, природно-кліматичні умови та ряд інших факторів.

Враховуючи зазначене вище та аналізуючи ринкове середовище, що оточує виробників свинини, ми врахували специфічні особливості галузі свинарства, зокрема цінову еластичність попиту на свинину та продукти її переробки. Цінова еластичність попиту – це кількісне відображення реакції споживачів на зміну ціни на товари. Як відомо, відповідно до закону попиту, згідно з яким споживачі знижують придбання продукції за зростання цін на неї, та, навпаки, купують її більше при зниженні. Проте присутній ступінь чутливості споживачів до змін ціни на різні види продукції, зокрема і свинини.

Аналіз економічної літератури дозволяє виокремити три групи товарів відповідно до рівня цінової еластичності. Перша група товарів за незначних змін у ціні спричиняє відчутні зміни у їх продажі. Друга група товарів – це товари з одиничною або пропорційною еластичністю, коли зміна вартості продукції пропорційна її реалізації. До третьої групи нале-

жать товари, на обсяг реалізації суттєво не впливає коливання цін. За твердженням В.Ф. Максимова, для математичної характеристики такої залежності слід навести визначення економічного явища еластичності попиту за доходом як процентної зміни величини попиту, зумовленої збільшенням доходу [11, с. 60; 12]. Коефіцієнт еластичності попиту за доходом відображає ступінь реакції обсягу попиту на продукт при зміні величини доходу споживача. Еластичність попиту за доходом залежать від таких факторів: вагомість товару для сім'ї (чим необхіднішим є товар, тим менша еластичність), консерватизм попиту (споживач при збільшенні доходів не відразу переходить до споживання дорожчих товарів) та належності товару до групи розкоші або до товарів першої необхідності (для товарів першої групи еластичність більша ніж для другої) [12; 11, с. 58]. Якщо значення $E_d > 0$, товар належить до категорії «нормального або повноцінного» товару, при $E_d < 0$, товар категорії «неповноцінний», $E_d = 0$ – товар «нейтральний». Значення E_d для категорії «нормальних» товарів залежать від ступеня значимості для споживача: для товарів першої необхідності – $0 < E_d < 1$; для товарів повсякденного попиту – $E_d = 1$; для товарів, які належать до предметів розкоші $E_d > 1$. До закону пропозиції також застосовується концепція еластичності. Наприклад, еластичність пропозиції залежна від розподілу ресурсів між сегментами ринку, зокрема свининою, курятиною, яловичиною. Свинина належить до третьої групи товарів, обсяг реалізації якої суттєво не змінюється при коливанні її вартості, вона характеризується нееластичним попитом. Економісти, проаналізувавши ринку свинини у розвинених країнах світу, шляхом відношення процентної зміни обсягу реалізованої продукції до зміни ціни на свинину у відсотках встановили, що коефіцієнт еластичності на цю продукцію становить 0,20–0,25.

Як відомо, наявний або потенційно можливий обсяг реалізації свинини протягом заданої одиниці часу визначається ємністю ринку. Для визначення ємності національних товарних ринків при підготовці та проведенні експертних операцій застосовується поняття «видимого» споживання товарів, тобто власне виробництво товару в країні за вирахуванням експорту і з додаванням імпорту аналогічних товарів та визначається у натуральному та грошовому показниках:

$$O_p = V_v + VI - V_e,$$

де O_p – обсяг ринку, V_v – обсяг виробництва, VI – обсяг імпорту, V_e – обсяг експорту.

Станом на 1 січня 2015 р. ємність ринку свинини збільшилась на 14,39% та становить 121,4 тис. тонн. Ємність ринку свинини залежить від купівельної спроможності населення та роздрібних цін на продукти харчування. Сумарно це призводить до того, що витрати на одного жителя України на продукти харчування становлять 53% від сімейного бюджету, тоді як у Німеччині – 9,8%, у США – 11%, у Польщі – 20%.

Складність ситуації з купівельною спроможністю населення України проявляється не лише через вказані причини, але й через інші чинники. Зокрема, вчені вказують на наявність великої диференціації споживання продовольчих продуктів між групами населення згідно з розмірами середньодушових загальних доходів [4, с. 7]. Характерною особливістю аграрної економіки України є те, що значна частина виробленої сільськогосподарської продукції у процесі руху до споживача омиває товарно-грошові відносини. Це призводить

до того, що сукупна ємність внутрішнього споживання складається з двох частин: перша, яка проходить товарно-грошові відносини і фактично визначає ємність ринку, і друга – натуральна, яка лише перераховується за середніми ринковими цінами, але функціонує без грошової маси, яка б супроводжувала її товарний обіг. Водночас, за статистичними даними, господарства населення мають значну питому вагу у виробництві свинини – 55%. Платоспроможний попит визначається рівнем заробітної плати населення, що є найбільш важливим показником соціального забезпечення. Розв’язання проблем ємності внутрішнього ринку свинини полягає у підвищенні рівня платоспроможності. Станом на початок 2015 р. динаміка вітчизняного виробництва свинини зазнала значних змін. Наші дослідження підтвердили, що з 1996 до 2013 р. спостерігається чітка закономірність коливань прибутковості свинарського бізнесу із падінням рентабельності раз на чотири роки. Зокрема, найбільш критичними для вітчизняного товаровиробника стали 2000, 2003, 2007, 2012 та початок 2015 р.

Висновки з проведеного дослідження. З метою синхронізації економічної діяльності суб’єктів господарювання на ринку, вільні ринкові відносини необхідно змістити у бік інтегрованої діяльності. Отже, слід узгодити на практиці різноманітні вектори інтересів виробничого ланцюга: виробник, переробка, реалізація. Найбільш прозорі відносини учасників ринків можливо створити на основі повної інтеграції, при цьому суб’єкт підприємницької діяльності об’єднується з підприємством-інтегралом, що дає змогу знизити витрати на логістику при веденні успішної підприємницької діяльності. Стримуючим фактором здійснення повної інтеграції на ринках свинини є зміна суті структури галузевого ринку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вдовенко Н.М. Методологізація галузевого державного управління на шляху адаптації економіки до умов та вимог Європейського Союзу / Н.М. Вдовенко // ScienceRise. – 2015. – № 5/3(10). – С. 39–45.
2. Кваша С.М. Зовнішньоекономічна діяльність АПК України: стан, стратегія і тактика / С.М. Кваша. – К. : НІЧЛАВА, 2000. – 252 с.
3. Свиноус І.В. Ринкове ціноутворення на продукцію свинарства приватного сектору / І.В. Свиноус // Економіка АПК. – 2007. – № 3. – С. 80–84.
4. Шпичак О.М. Проблеми ємності внутрішнього споживчого ринку сільськогосподарської продукції та продовольства в Україні в контексті купівельної спроможності населення / О.М. Шпичак, О.В. Бондар // Економіка АПК. – 2013. – № 6. – С. 5–13.
5. Вдовенко Н.М. Сучасна парадигма регулювання розвитку галузей аграрного сектору в умовах глобального дефіциту продовольства / Н.М. Вдовенко // ScienceRise. – 2015. – № 2/3(7). – С. 20–26.
6. Лузан Ю.Я. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України: теоретико-методологічний аспект / Ю. Я. Лузан // Економіка АПК. – 2011. – № 2. – С. 3–12.
7. Шпичак О.М. Економічні проблеми виробництва свинини в Україні / О.М. Шпичак, І.В. Свиноус // Вісн. аграр. науки. – 1997. – № 1. – С. 71–77.
8. Бурдейна Н.М. Ціноутворення і ціни на продукцію сільськогосподарства / Н.М. Бурдейна // Аграрний вісник Причорномор’я. – 2006. – Вип. 36. – С. 67–70.
9. Економічний словник-довідник / [ред. С.В. Мочерний]. – К. : Феміна, 1995. – 368 с.
10. Месель-Веселяк В.Я. Розвиток м’ясопродуктового підкомплексу України / В.Я. Месель-Веселяк, О.В. Мазуренко. – К. : ННЦ ІАЕ, 2004. – 198 с.
11. Калінчик М.В. Ефективність виробництва та розвиток ринку свинини / М.В. Калінчик, М.М. Ільчук, Т.М. Одінцева. – К. : Нічлава, 2005. – 228 с.
12. Калінчик М.В, Ільчук М.М, Одінцева Т.М. Ефективність виробництва та розвиток ринку свинини / М.В. Калінчик, М.М. Ільчук, Т.М. Одінцева. – К. : Нічлава, 2005. – 228 с.